

Tukikoti- ja Tukimies2 –projektien arviointiraportti

”Olen löytänyt oman paikka ja odotan hyvä tulevaisuus.”

”Olen optimisti ja minä jaksan huolehtia lapsistani paremmin.”

”Sain paljon tieto, miten Suomi toimii ja koko perheelle apua.”

” Auttoi, että on jotain muu ajatuksia kuin masennus.”

Hämeenlinnan settlementti ry.
Pekka Leväniemi ja Sirpa Mäkinen
30.9.2008

SISÄLLYSLUETTELO

1	PROJEKTIEN PERUSTIEDOT	3
	1.1 Tausta ja lähtökohdat	3
	1.2 Henkilöstö	4
	1.3 Kohderyhmä	4
	1.4 Yhteistyökumppanit ja kuvaus yhteistyöstä	4
	1.5 Projektien seuranta	6
2	PROJEKTIEN TAVOITTEIDEN JA TULOSTEN ARVOINTIA	7
	2.1 Arvioinnin toteutus	7
	2.2 Sosiaalisten, terveydellisten ja asumiseen liittyvien ongelmien helpottuminen sekä ennaltaehkäisy	7
	2.3 Sukupuolisensitiivisen työtteen mallintuminen	8
	2.4 Vertaistuen ja maahanmuuttajien kokemustiedon käyttöönotto	9
	2.5 Asumiseen liittyvien tukipalveluiden kehittäminen	11
	2.6 Monikulttuurisen perhetyön asiantuntemuksen vahvistuminen ja hyödyntäminen	12
	2.7 Työprosessien ja toimintaperiaatteiden arviointi sekä kirjaaminen	13
3	PROJEKTIEN TUOTOKSET JA SUORITTEET	14
	3.1 Tiedottaminen ja kohderyhmien tavoittaminen	14
	3.2 Ohjaus- ja tukitoiminta	15
	3.3 Yhteistyöverkosto ja palveluohjaus	16
	3.4 Monikulttuurisen perhe- ja kriisityön toimintamallikuvaus	17
	3.5 Kirjalliset tuotokset	18
4	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA ARVIO PROJEKTIEN HYÖDYNNETTÄVYYDESTÄ	19

LIITTEET

1 PROJEKTIEIN PERUSTIEDOT

1.1 Tausta ja lähtökohdat

Hämeenlinnan setlementti ry. on vuodesta 1999 lähtien tehnyt työtä maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuuristen perheiden kanssa toteuttaen perheiden hyvinvointia ja tukipalveluita kehittäviä hankkeita ja toimintamuotoja Hämeenlinnan seudulla. Toiminnan rahoitukseen ovat osallistuneet vuosien aikana Raha-automaattiyhdistys, Euroopan Pakolaisrahasto ja Hämeenlinnan kaupunki.

Alkuvuosina kehitettiin monipuolisesti kaikille avointa suomalais- ja maahanmuuttajaperheiden yhteisöllistä toimintaa, jonka avulla haluttiin tukea perheiden sosiaalista selviytymistä laajasti ja ennaltaehkäistä syrjäytymiskehitystä. Vuosien aikana on toteutettu myös kohdennettua ryhmätoimintaa naisille, miehille ja perheiden lapsille sekä monikulttuurisia perheleirejä, joiden keskeisenä tavoitteena on ollut perheiden yhteistoiminnan ja vanhemmuuden tukeminen. Yhteisöllisen toiminnan ja usean vuoden aikana maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuuristen perheiden keskuudessa saavutetun tunnettuuden ja luottamuksellisen kontaktin pohjalta osallistujien ja heidän kontaktiverkostojensa kautta alkoi setlementtityöntekijöiden tietoon tulla entistä haastavampia perheiden ongelmatilanteita esim. perheväkivalta- ja päihdeongelmia sekä lasten kasvatukseen liittyviä vaikeuksia. Samaan aikaan todettiin, ettei seudun virallinen auttamisjärjestelmä pysty tavoittamaan näitä perheitä ja tarjoamaan kulttuurisensitiivistä erityistukea kohderyhmille. Tässä tilanteessa sekä kohderyhmän että yhteistyöverkoston toiveesta Hämeenlinnan setlementti ry. lähti vuonna 2003 kehittämään monikulttuurisille perheille räätälöityä edunvalvontaa, tiedotusta, etsivää työtä ja tukipalveluita.

Aiemmin saatujen kokemusten pohjalta oli havaittu, ettei yhteisöllisen toiminnan ja vertaisryhmien avulla tavoiteta ja huomioida riittävästi miehiä ja isiä, jotka myös itse kokivat usein jäävänsä paitsioon perheen asioita käsiteltäessä ja asioidessaan suomalaisen yhteiskunnan tarjoamissa perheiden tukipalveluissa. Tästä syystä aluksi haluttiin tutkia ja kehittää erityisesti kulttuuri- ja sukupuolisensitiivistä ohjausta maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuurisessa parisuhteessa elävien miesten parissa. Miesten kautta haluttiin vaikuttaa myös koko perheen hyvinvointiin. Raha-automaattiyhdistyksen tuella toteutettiin vv. 2004-2006 TukiMies -projekti, jonka aikana kehitettiin erityisesti edunvalvonnan ja palveluohjauksen keinoja sekä verkostoyhteistyötä kohderyhmien tasa-arvoisen kohtelun ja tukipalveluiden saatavuuden parantamiseksi. TukiMies -projekti onnistui kuitenkin tavoittamaan ensisijaisesti vain yksinäisiä miehiä eikä perheiden tukemiseen päästy kiinni ainoastaan miesten kanssa työskentelemällä. Todettiin, että monikulttuurisessa perhe- ja kriisityössä tarvitaan monipuolisia työmenetelmiä ja vankkaa perhetyön orientaatiota sekä systemaattista pari- ja tiimityön kehittämistä.

Raha-automaattiyhdistyksen tuella alkoivat kolmivuotinen Tukikoti-projekti maaliskuussa 2006 ja kaksivuotinen Tukimies2-projekti helmikuussa 2007. Tukikoti- ja TukiMies2- projektit ovat tehneet tiivistä käytännön yhteistyötä perheiden tavoittamisessa ja ohjauksessa sekä verkostoyhteistyössä. Näin on haluttu kehittää toimivia käytäntöjä pari- ja tiimityöhön maahanmuuttajataustaisia ja/tai monikulttuurisia perheitä lähellä olevien tukitoimintojen järjestämiseksi. Projekteihin osallistujien voimaantumista ja elämänhallinnan lisääntymistä on helpotettu yksilö-, pari- ja perhekohtaisella ohjauksella. Työntekijät ovat olleet mukana ihmisten arjessa, ei holhoavana vaan auttamassa heitä näkemään toivon ja muutoksen mahdollisuuksia omassa elämässään. Selkeä pääpaino molemmissa hankkeissa on ollut toimintakokonaisuuden ja siihen liittyvien työprosessien kehittämisessä, jotta monikulttuurisella perhe- ja kriisityöllä olisi jatkuvuutta myös hankevuosien jälkeen.

Projektien yhteisenä päätavoitteena on ollut kehittää Hämeenlinnan seudulle monikulttuurisen perhe- ja kriisityön yksikkö, jonka toimintamuotoja voidaan välittää myös valtakunnalliseen käyttöön, ja jonka toiminnassa on keskeistä sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen työote sekä pitkäkestoinen ja intensiivinen työskentely tarvittavan kriisiavun ja jatko-ohjauksen mahdollistamiseksi kohderyhmille. Toiminnan päämääränä on ollut miesten ja naisten sekä perheiden fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisääntyminen. Sosiaalisia, terveydellisiä ja asumiseen liittyviä ongelmia on pyritty helpottamaan sekä ennaltaehkäisemään. Toiminnassa on kiinnitetty erityishuomiota vanhemmuuden ja parisuhteen tukemiseen sekä tarvittavien kriisi- ja traumatyön palveluiden kehittämiseen yhteistyössä paikallisen ja valtakunnallisen yhteistyöverkoston kanssa.

1.2 Henkilöstö

Tukikoti-projektissa ovat työskennelleet sosionomi (amk) Titta Liiman (ent. Hänninen) 1.6.2006-28.2.2007, sosionomi (amk), Susanna Kähönen 1.2.2007– 28.2.2008 ja sosionomi (amk) Katri Lartama 10.3.2008 alkaen. TukiMies2 –projektin työntekijöinä ovat olleet: sosionomi (amk) Gail Gardner 1.8.2007-28.2.2008, sosionomi (amk) Pekka Leväniemi 1.8.2007 alkaen ja lähihoitaja sekä perhe- ja seksuaaliterapian opintoja suorittanut Rebekka Wadhwa puolipäiväisesti 1.1.2008 alkaen. Lisäksi molemmissa hankkeissa on työskennellyt osa-aikaisia ohjaajia ja erityisosaajia, joiden tehtävänä on ollut mm. kohderyhmien tavoittaminen, ryhmien ohjaaminen ja tukiasuntoon liittyvä yksilöohjaus sekä henkilöstön työnohjaus. Myös vapaaehtoisia ja opiskelijaharjoittelijoita on osallistunut projektien toteutukseen. Heidän työpanostaan on hyödynnetty erityisesti vertaisryhmien ja kohdennetun perheleirin toteutuksessa. Hämeenlinnan setlementti ry:n toiminnanjohtaja Sirpa Mäkinen on osallistunut projektien ohjaamiseen, arviointiin ja talouden seurantaan maaliskuusta 2006 alkaen.

Vuoden 2007 alusta lähtien työntekijät ovat muodostaneet Hämeenlinnan setlementti ry:n perhe- ja kriisityön tiimin, johon kuuluu lisäksi myös Rikosuhripäivystyksen Hämeenlinnan seudun palvelupisteen aluesihteri. Rikosuhripäivystyksen kautta monikulttuuriseen perhe- ja kriisityöhön on saatu oikeudellista asiantuntemusta ja tukihenkilöitä rikoksen uhriksi joutuneille maahanmuuttajille. Myös yhteistyötä tiedotustoiminnassa ja verkostotyössä on tehty.

1.3 Kohderyhmä

Kohderymänä ovat olleet traumatisoivia kokemuksia kohdanneet naiset, miehet ja perheet, joille ei löydy Hämeenlinnan seudulta heidän tarvettaan vastaavia palveluita tai asumisen tukea. Monikulttuurisen perhe- ja kriisityön piirissä olevia perheitä yhdistää maahanmuuttotilasta ja/tai monikulttuurinen parisuhde sekä tavanomaista suuremmat vaikeudet elämän sujumisessa ja perheen hyvinvointiin liittyvät riskitekijät. Traumatisoituminen on liittynyt henkilöiden omiin tai heidän läheistensä kokemuksiin. Taustalla on ollut muun muassa perheväkivaltaa, seksuaalista hyväksikäyttöä ja kidutusta. Mielenterveysongelmat sekä avioerosprosessissa olevien monikulttuuristen perheiden ongelmat ovat olleet hyvin yleisiä.

1.4 Yhteistyökumppanit ja kuvaus yhteistyöstä

Hämeenlinnan kaupungin perusturva: perheneuvola, sosiaalipäivystys, sosiaalityö, lastensuojelu ja maahanmuuttajanpalvelupiste, seudullinen lastensuojelun kehittämishanke (asiantuntijuus,

yhteistyö palveluiden kehittämisessä ja toteutuksessa)

Hämeenlinnan alueella maahanmuuttajakoulutusta järjestävät oppilaitokset, kuten Vanajaveden opisto, Hyvinkään-Riihimäen aikuiskoulutuskeskus ja Koulutuskeskus Tavastia (maahanmuuttajien tavoittaminen, koulutus- ja tiedotusyhteistyö)

Valtakunnalliset kriisi- ja traumatyön asiantuntijatahot esim. Suomen Mielenterveysseura ry., Naisten Linja, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Ensi- ja turvakotien liitto, Väestöliitto/ Kotipuu (asiantuntijuus, palveluiden saatavuus ja tiedottaminen verkostolle sekä kohderyhmille)

Hämeenlinnan settlementti ry:n monikulttuurinen Kaarisilta –keskus ja maahanmuuttajien työllistymisen tukitoiminta (maahanmuuttajien tavoittaminen ja ohjaaminen työllistymistä edistävään toimintaan ja ryhmiin)

Hämeenlinnan kaupungin asuntotoimi ja Hämeenlinnan Asumus oy ja muut alueen vuokranantajat (asumiseen liittyvät järjestelyt ja kehittämistoiminta)

Hämeenlinnan kaupungin lähiötyö (kohderyhmien tavoittaminen, toimintatilat)

Kanta-Hämeen perhetyön kehittämissyhdystys (asiantuntijuus, kehittämis- ja vaikuttamistoimintaan liittyvä yhteistyö)

Hämeen Ammattikorkeakoulu, muut sosiaali- ja terveystieteiden koulutusta järjestävä oppilaitokset (opiskelija- ja koulutusyhteistyö)

Kanta-Hämeen Sairaanhoidopiiri / Psykiatrian poliklinikka (asiantuntijuus, palveluiden kehittäminen)

Suomen Settlementiliitto ry. ja sen jäsenjärjestöt sekä S-Asumus oy (maahanmuuttaja-, perhe- ja kriisityön sekä arvioinnin osaaminen, alustavat keskustelut Hämeenlinnan Ässäkotien rakentamisesta)

Hämeenlinna-Vanajan seurakunta/ perheasiain neuvottelukunta ja diakoniakeskus (yhteistyö palveluiden kehittämisessä ja toteuttamisessa)

Rikosuhripäivystyksen Hämeenlinnan seudun palvelupiste ja valtakunnallinen Rikosuhripäivystys (tiedotus, koulutus, vaikuttamistyö, asiantuntija, työryhmyöskentely)

Hämeenlinnan Vapaaseurakunta (perheiden tavoittaminen, kokoontumistilat)

Hämeenlinnan poliisi (tiedotus, käytännön yhteistyö)

Projekteilla on toimiva, entisestään laajentunut verkosto; ja yhteistyö eri tahojen kanssa on ollut sujuvaa. Yhteistyön ja verkostoitumisen lähtökohtana on ollut miesten, naisten ja perheiden tarpeet sekä sitä kautta tehtävä käytännön yhteistyö heidän tilanteensa parantamiseksi. Toisena verkostoitumisen lähtökohtana on kehittämismotiivi, jolloin tavoitteena on ollut solmia kontakteja ja yhteistyösuhteita projektien onnistumisen ja vakiintumisen kannalta tärkeisiin toimijoihin.

Hämeenlinnan settlementti ry:n edustajia on ollut mukana Hämeenlinnan kaupungin Asumisen tukiringissä, Ennalta ehkäisevän päihdetyön neuvottelukunnassa ja monikulttuurisen työn neuvottelukunnassa sekä Hämeenlinnan seutukunnan perhe- ja lähisuhdeväkivallan

seurantatyöryhmässä. Työryhmissä on tiedotettu maahanmuuttaja-/ monikulttuuriperheiden tarpeista sekä tehty vaikuttamistyötä palvelujärjestelmän kehittämiseksi. Vuonna 2007 Tukikoti-projektin työntekijä oli myös mukana laatimassa toimintaohjelmaa Hämeenlinnan kihlakunnan kuntien lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi.

Projektien yhteydenpito ja yhteistyö on tiivistynyt myös muiden järjestöjen kanssa sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Hämeenlinnassa on kehitetty järjestöjen kesken moniammatillista työskentelyä väkivallan ehkäisemiseksi mm. vaikuttamis- ja tiedottamistoiminnan sekä hankesuunnittelun muodossa. Yhteistyötä on tehty myös Väkivallattoman viikon toteutuksessa vuosina 2007–2008, jossa mukana ovat olleet Kanta-Hämeen Perhetyön kehittämissyhdystys, NNKY ja Hämeenlinnan seudun mielenterveysseura sekä Hämeenlinna-Vanajan seurakunta.

1.5 Projektien seuranta

Tukikoti- ja TukiMies2-projektien etenemistä on seurattu Hämeenlinnan setlementti ry:n hallituksen kokouksissa 1krt/kk. Yhdistyksen toiminnanjohtaja on ohjannut projektien etenemistä ja vastannut talouden seurannasta. Alkuvuodesta 2007 projektit ovat muodostaneet Hämeenlinnan setlementti ry:n perhe- ja kriisityön tiimin, jonka kokouksissa työtä on seurattu ja kehitetty viikoittain. Lisäksi yhdistyksen työalavastaavien muodostama johtoryhmä osallistuu projektityön kehittämiseen noin kerran kuukaudessa.

Projekteilla on ollut yhteinen ohjausryhmä vuodesta 2007 eteenpäin. Ohjausryhmä on koostunut eri toimijoita yhteen, ja lisännyt näin vuoropuhelua yli sektorirajojen. Moniammatillinen ohjausryhmä on kokoontunut noin kahden kuukauden välein. Ohjausryhmän tehtävänä on ollut projektien kehittämistyön seuranta ja tarvittavien uusien linjausten tekeminen sekä toiminnan aseointi paikalliseen ja valtakunnalliseen palvelujärjestelmään. Yhteisten kokousten välillä projektityöntekijät ovat tavanneet ja konsultoineet ohjausryhmän jäseniä henkilökohtaisesti muun muassa perheiden palveluihin ja projektin toimintamallin täsmentämiseen liittyen.

Ohjausryhmään ovat kuuluneet:

Maarit Kivelä, psykologi, Hämeenlinnan kaupunki/ perheneuvola
 Marjo-Riitta Koskimies, toiminnanjohtaja, Kanta-Hämeen perhetyön kehittämissyhdystys
 Marja Lilja, terveydenhoitaja, Hämeenlinnan kaupunki/ maahanmuuttajanpalvelupiste
 Kaarin Allenius, perusturvalautakunnan jäsen, Hämeenlinnan kaupunki
 Tuula Sarkkola, sosiaalityöntekijä, Seudullinen sosiaalipäivystys
 Tiina Alhainen, maahanmuuttaja- ja aikuiskoulutuspäällikkö, Koulutuskeskus Tavastia
 Sirpa Mäkinen, toiminnanjohtaja, Hämeenlinnan setlementti ry.
 Timo Korpinen, Hämeenlinna-Vanajan seurakunta/ Perheasiainneuvottelukeskus
 Jaakko Maijala, Kanta-Hämeen Keskussairaala, Psykiatrian avohoito
 Reijo Sillanpää, Hämeenlinna-Vanajan seurakunta/ Diakoniakeskus
 Anna Ollila/ Marja Hänninen, lastensuojelun esimies, Hämeenlinnan kaupunki

Ohjausryhmän kokouksista on kirjoitettu muistiot, joiden avulla voidaan seurata projektien etenemistä ja sen aikana tehtyjä painopistevalintoja. Lisäksi projektien työntekijät ovat pitäneet työpäiväkirjoja, joihin on kirjattu toimintamallien kehittämisen ja projektien tavoitteiden saavuttamisen sekä ohjaustyön kannalta oleellisia havaintoja onnistumisista ja epäonnistumisista sekä kehittämissideoista. Projektien toteutusta on seurattu myös säännöllisesti osallistujilta ja yhteistyötahoilta kerätyn palautteen avulla. Palautetta on pyydetty vuosittain ja erilaisten toimintamuotojen sekä tapaamisten päättyessä.

2 PROJEKTIEIN TAVOITTEIDEN JA TULOSTEN ARVIOINTIA

2.1 Arvioinnin toteutus

Projektien työntekijät ovat tehneet projektien aikana jatkuvaa itsearviointia, joka on ohjannut prosessiarvioinnin ideoiden pohjalta kehittämistyötä ja monikulttuurisen perhe- ja kriisityön toimintamallin täsmeytymistä. Arvioinnissa ovat olleet apuna eri työntekijöiden henkilökohtaiset työpäiväkirjamerkinnät, osallistuja- ja ohjaustilastot sekä osallistujilta ja yhteistyökumppaneilta kootut palautteet. Myös eri yhteistyötapaamisten ja ohjausryhmän kokousten muistioita on käytetty systemaattisesti arvioinnin tausta-aineistoina. Aineistojen pohjalta projektitiimi on säännöllisin väliajoin pysähtynyt tarkastelemaan omaan työhön ja sopimaan työtä eteenpäin vievistä kehittämistoimenpiteistä. Arvioinnissa on hyödynnetty myös ulkopuolista työnohjausta ja setlementtiyhdistyksen toiminnanjohtajan osaamista. Työntekijöiden erilaisiin koulutuksiin ja tutustumiskäynteihin osallistuminen on myös edesauttanut kehittämistyötä. Arvioinnissa ja tiedon tuottamisessa on sovellettu myös Suomen Setlementtiliitto ry:n Mamuset -projektissa kehitettyjä arviointitapoja.

Projektien kehittämistyöhön on oman arvioivan lisänsä tuonut vapaaehtoisten ja opiskelijoiden osallistuva havainnointi, jota on toteutettu koko projektin ajan yhdessä ennalta sovittujen kysymysten ympäriltä. Lisäksi Hämeen Ammattikorkeakoulun opiskelijat ovat tehneet projektien teemoihin liittyviä projekti- ja opinnäytetöitä, joiden kautta on saatu hanketyöhön alan viimeisintä asiantuntemusta ja uusia näkökulmia mm. monikulttuurisessa parisuhteessa elävien kokemuksista.

Projektien yhteinen loppuarviointi toteutettiin kevät-kesällä 2008 monitahoarviointina, josta vastasi projektin vastaava ohjaaja Pekka Leväniemi. Loppuarvioinnin keskiössä olivat toimintaan osallistuneiden perheiden teemahaastattelut, jotka teki projektien käytännön ohjaustyöstä ulkopuolella oleva haastattelija. Haastattelut järjestettiin touko-kesäkuussa pääosin perheiden kodeissa etukäteen laaditun haastattelulomakkeen pohjalta. Haastatteluun osallistui yhdeksän perhettä, joista kolme oli yksinhuoltajaperheitä. Taustoiltaan haastateltavat edustivat viittä eri kansallisuutta. Osallistujien haastatteluista tehtiin kooste, jota esiteltiin myös projektin ohjausryhmälle ja työntekijöille. Koosteen pohjalta tehtiin päätelmiä projektien onnistumisesta, kehittämiskohdista ja vaikutuksista.

Projektien moniammatillisessa ohjausryhmässä (11 henkilöä) toteutettiin ryhmähaastattelu maaliskuussa 2008, jonka pohjalta tehtiin johtopäätöksiä projektien merkityksestä ja tulevaisuuden kehittämissuunnista. Lisäksi yhdeksän yhteistyötahon edustajaa vastasi toimintaa koskevaan sähköpostikyselyyn touko-elokuussa 2008. Työntekijät (3 ja 1 opiskelija) kävivät ulkopuolisen työnohjaajan johdolla itsearviointikeskustelun projektien toimeenpanosta ja tuloksista syyskuussa 2008.

2.2. Sosiaalisten, terveydellisten ja asumiseen liittyvien ongelmien helpottuminen sekä ennaltaehkäisy

Projektien yhteisenä päämääränä oli maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuuristen perheiden hyvinvoinnin lisääntyminen, josta johdettuna tulostavoitteena oli sosiaalisten, terveydellisten ja asumiseen liittyvien ongelmien helpottuminen sekä ennaltaehkäisy. Toiminnalla on ollut sekä

osallistujien että yhteistyöverkoston mielestä suuri merkitys kohderyhmien selviytymiselle ja ohjautumiselle tarvitsemiensa tukipalveluiden piiriin.

Osallistujien kokemusten mukaan yhteydenotto setlementin projektityöntekijöihin oli ollut helppoa ja monille toiminta oli jo entuudestaan tuttua joko omakohtaisesti tai tuttavien kautta, mikä helpotti avun pyytämistä tai vastaanottamista. Yhteistyökumppaneiden näkökulmasta setlementtiyhdistyksen monikulttuurinen perhe- ja kriisityö kattaa aluetta, joka voisi jäädä muuten huomaamatta. Kohderyhmien hyvinvoinnin edistämiseksi oli onnistuttu, koska yhdistyksellä on aiempaa vahvaa kokemusta maahanmuuttajatyöstä ja aidosti matala kynnys.

Toimintaan osallistuminen oli loppuhaastatteluun osallistuneiden perheiden mielestä mahdollistanut avun saamisen hyvin monenlaisissa asioissa. Haastatelluista kuusi perhettä kertoi saaneensa apua lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa, kun taas viisi oli saanut apua perheessä olevien ongelmien käsittelyyn. Kolme haastatelluista perheistä oli kokenut merkitykselliseksi heidän saamansa tiedon muista sosiaalipalveluista ja avun asumiseen liittyvissä asioissa. Suurin osa kertoi saaneensa myös apua kielivaikeuksissa ja erilaisten lomakkeiden kanssa, mikä osaltaan oli lisännyt heidän selviytymistään. Viisi perhettä ilmoitti, että heidän elämäntilanteensa on muuttunut vähän parempaan suuntaan. Kaksi perhettä ilmoitti, että elämäntilanne on muuttunut paljon parempaan suuntaan. Elämäntilanne on pysynyt kahden perheen kohdalla samanlaisena. Haastatelluista lähes kaikki kokivat hyötyneensä projektien tarjoamasta tuesta koko perheenä, mutta enemmän olisi toivottu tietoa ja tukea lasten kanssa jaksamiseen. Lisää toivottiin myös keskustelumahdollisuuksia erilaisista asioista ja apua talousvaikeuksista sekä sairaudesta johtuvien ongelmien helpottamiseen.

Arvioinnin yhteydessä nousi esille, että monien kohdalla tukikontakti syntyi vasta siinä vaiheessa, kun perheen ongelmat olivat kasautuneet jo melko pitkälle ja huoli perheen tilanteesta oli tullut esiin peruspalveluiden yhteydessä. Tässä tilanteessa ennaltaehkäisevä toiminta nähtiin jo myöhäiseksi, mutta erittäin tärkeänä pidettiin sitä, että kaupungista löytyy taho, jolla on tarvittavaa erityisosaamista ja resursseja panostaa aktiiviseen perheiden tukemiseen akuutissa kriisivaiheessa. Vastaavaa toimintaa halutaan järjestää jatkossa myös suomalaisille perheille. Toisaalta monet yhteistyökumppaneiden ja ohjausryhmän edustajista toivoivat, että setlementtiyhdistyksellä olisi jatkossa mahdollisuus tehdä aidosti ennaltaehkäisevää perhetyötä, johon kaivattiin alueella uusia innovatiivisia menetelmiä. Perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin nähtiin vaikuttavan kotoutumiseen, kielen opiskeluun, työnhakemiseen ja monella tavalla uuteen elämään Suomessa.

2.3. Sukupuolisensitiivisen työtöten mallintuminen

Projektien yhteistoiminnan tiivistyessä tammikuussa 2007 Hämeenlinnan setlementti ry:ssä tehtiin vahvaa miesorientoitunutta ohjausta lähinnä yksin elävien maahanmuuttajien parissa ja naistyön näkökulmasta huolehti keväällä 2006 aloittanut Tukikoti-projekti. TukiMies2 –projektin käynnistyessä helmikuussa 2007 haluttiin toisistaan eriytetysti toimivat mies- ja naistyön projektit yhdistää aidosti sukupuolisensitiiviseksi perhetyöksi. Ratkaisuun päädyttiin sen kokemuksen pohjalta, että monikulttuurisessa työssä ei voida vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin, ellei työskennellä yhtä aikaa sekä miehen että naisen kanssa.

Sukupuolisensitiivisyyden huomioimisessa on ollut tärkeää, että projektien henkilöstössä on ollut eri-ikäisiä mies- ja naistyöntekijöitä, joilla on ammatillista osaamista sekä kokemusta perheen erilaisista rooleista ja vanhemmuudesta. Sukupuolisensitiivisyys on nähty molempien sukupuolten tasa-arvoisena kohtaamisena ja huomioimisena. Mies- ja naistyössä tyypillisiä vastakkain asetteluja eri sukupuolten välillä on tietoisesti pyritty välttämään. Tämä on vaatinut jatkuvaa pohdintaa työtiimissä ja tarjonnut haasteita myös rekrytoinnille.

Sukupuolisensitiivisyys on toteutunut projektien ohjaustoiminnassa lähinnä parityön keinoin, jossa tietoisesti on pyritty tuomaan esille molempien osapuolten kokemuksia. Esimerkiksi yksinhuoltajaperheessä tai avioerotilanteessa miestyöntekijä on tietoisesti tuonut esille myös miehen näkökulmaa, vaikkei hän olisi fyysisesti läsnä ohjaustilanteissa. Myös verkostoyhteistyössä on ollut tärkeää tuoda korostetusti esille miesten/isien näkökulmia perheasioissa ja palvelutarpeiden arvioinnissa, koska hyvin helposti naisvaltainen verkosto keskittyy vain naisen ja lasten tukemiseen

Mies-nais –työparina toimiminen on edesauttanut koko perheen saamista avun piiriin. Perheen kokonaistilanteen ja avuntarpeen kartoittaminen sekä työn vaikutusten arviointi on parityönä ollut helpompaa. Perheen isän ja äidin tukeminen on sujunut luontevammin työparin avulla. Lisäksi työntekijät ovat välttyneet saamasta yksipuolista kuvaa perheiden asioista ja myös tunnenäkökulmat ovat tulleet esille sekä mies- että naisnäkökulmasta. Parityö on myös helpottanut työntekijöiden omaa kehittymistä ja jaksamista.

Tarvittaessa on tehty myös yksilötyötä esimerkiksi niissä tilanteissa kun vanhempien keskinäiset välit ovat olleet hyvin tulehtuneet. Tarvittaessa on myös järjestetty vain miehille ja naisille kohdennettuja vertaisryhmiä, joissa on voitu käsitellä eriytetysti kumpiakkin osapuolia koskettavia kysymyksiä. Hyviä kokemuksia on saatu myös perheleiri- ja ryhmätoiminnasta, jossa on tietoisesti miesten ja naisten sekaryhmissä keskusteltu mm. sukupuolirooleista eri kulttuureista.

Työntekijät ovat pyrkineet tiedostamaan toimintansa sukupuoli- ja roolimalleina projektien toimintaan osallistuneille maahanmuuttajille, joilla ei ole muuten kovin paljon mahdollisuuksia tutustua suomalaisiin, etenkin miehiin. Myös osallistujat ovat itse arvostaneet mahdollisuutta käydä keskustelua sekä miehen että naisen kanssa. Mies- ja naistryöntekijät on nähty sovittelijoina ja keskusteluttajina perheen pulmatilanteissa. Sukupuoliroolien ja kulttuuritaustan merkitykset kietoutuvat toisiinsa, ja maahanmuuttajatyössä tämä on ollut otettava erityisellä tavalla huomioon. Miehenä ja naisena elämiselle annetaan eri kulttuureissa erilaisia painotuksia, jotka vaikuttavat perheenjäsenten rooleihin ja perhedynamiikkaan.

Sukupuolisensitiivinen työote on tarjonnut yhteistyökumppaneiden näkökulmasta settlementille luontevan kontaktin perheisiin. Se on osaltaan helpottanut palveluohjauksen toteuttamista ja näin auttanut ennaltaehkäisemään perheen ajautumista kriisiin. Sekä perheiden että yhteistyökumppaneiden mielestä työssä tulisi kiinnittää huomiota paitsi sukupuolisensitiivisyyteen myös herkkyyteen huomioida eri sukupolvien rooleja ja hyvinvointia perheissä. Olisi esimerkiksi hyvä, että perhe- ja kriisityö tukisi perheitä auttamalla nuoria kasvamaan aikuisiksi keskustelemalla sukupuolirooleihin yms. asioihin liittyvistä kysymyksistä.

2.4. Vertaistuen ja maahanmuuttajien kokemustiedon käyttöönotto

Ammatillisen tuen lisäksi settlementin monikulttuurisessa perhe- ja kriisityössä on pyritty tietoisesti hyödyntämään myös vertaistukea ja maahanmuuttajien oman kokemustiedon käyttöönottoa. TukiMies2 –projektin alkuperäisenä ja yksi viivaisena ajatuksena oli varmistaa kulttuurisensitiivisyys ja vertaistuki rekrytoimalla projektiin maahanmuuttajataustainen, ilman alan koulutusta oleva, miestyöntekijä. Tässä ratkaisussa etuna olisi ollut vahva kieli- ja kulttuuriosaaminen sekä spontaani omakohtaisen elämänkokemuksen käyttöönotto työssä. Tässä kokeilussa kuitenkin epäonnistuttiin työn sisältöjen, maahanmuuttajayhteisön sisäisten paineiden ja kehittämistyön luonteesta johtuvien haasteiden vuoksi.

Projektien rekrytointiongelmat ja ammatillisen koulutuksen omaavien, maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden heikko saatavuus alueella, haastoivat projektin toteuttajat pohtimaan vertaistuen ja kokemustiedon käyttöä alkuperäistä laajemmin. Jossain vaiheessa myös projektityöntekijöiden keskuudessa jouduttiin käymään keskustelua siitä, onko vertaistuen käyttö perhe- ja kriisityössä ylipäättään mahdollista ja millaisin edellytyksin. Hämeenlinnan setlementti ry:n toimintaperiaatteisiin kuuluu ammatillisen osaamisen ja vertaistuen yhdistäminen, joka haluttiin sisällyttää vaikeuksista huolimatta myös Tukikoti- ja TukiMies2 –projektien kehittämistavoitteisiin.

Alun vaikeuksien ja periaatteellisten pohdintojen jälkeen päädyttiin vertaistuen ja maahanmuuttajien kokemustiedon käyttöönottoon kolmesta näkökulmasta:

1. Työntekijöiden oma elämäkokemus ja vertaisuus

Projektien työntekijöillä on ammatillisen koulutuksen lisäksi myös työssä hyödynnettäviä vertaiskokemuksiin perustuvaa asiantuntemusta esim. monikulttuurisesta perhe-elämästä, kriisi- ja avioerotilanteesta selviytymisestä sekä naisena ja miehenä elämisestä. Useilla on myös kielitaitoa ja kokemusta ulkomailla vieraassa kulttuurissa elämisestä. Edellä kuvattua asiantuntijuutta kartoitettiin jo työntekijöiden rekrytointitilanteessa. Vertaiskokemusten tunnistaminen ja käyttöönotto voimavarana omaan työhön sekä erilaisiin ohjaustilanteisiin on tarjonnut projektin kohderyhmille tasavertaista kohtaamista ja vertaiskokemusten jakamismahdollisuuksia. Toisaalta toimintatapa on haastanut muilla sektoreilla työskennelleet sosiaali- ja perhetyön ammattilaiset uudenlaisen lähestymistavan ja roolin opetteluun.

2. Hämeenlinnan setlementti ry:ssä ja Kaarisilta-keskuksessa toimivien kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen

Hämeenlinnan alueen reilun tuhannen maahanmuuttajan yhteisö on hyvin heterogeeninen, ja erilaisia kieli- ja kulttuuriryhmiä on lukuisia. Tästä syystä yhden ainoan kieli- ja kulttuuriosaamista välittävän vertaistyöntekijän rekrytointi ei ole projektien kokemusten mukaan mahdollista eikä järkevääkään. Mielekkäämmäksi ja tasa-arvoisemmaksi keinoksi on osoittautunut taustaorganisaation, Hämeenlinnan setlementti ry:n ja sen Kaarisilta-keskuksen olemassa olevien verkostojen hyödyntäminen. Näin on saatu perhe- ja kriisityön tueksi monipuolisempaa kokemustietoa esim. alueen verkostokontaktien tavoittamiseen, monikulttuurisessa parisuhteessa elävän maahanmuuttajamiehen elämään Suomessa tai kieliosaamiseen. Myös yhteistyötahojen kautta ja rahoittamana on toimintaan saatu ammattitulkien työpanosta, mikä paitsi pienentää kieliongelmaa myös lisää suomalaistaustaisten työntekijöiden kulttuurisensitiivisyyttä.

3. Vertaistuen ja -ohjaajien käyttö ohjaustilanteissa

Projektien ohjaustilanteissa, erityisesti ryhmissä, on hyödynnetty tietoisesti myös vertaistukea ja vapaaehtoisten kokemusasiantuntijoiden alustuksia. Perusidea suljetuissa ryhmissä on ollut tasavertainen kokemusten jakaminen ryhmän osallistujien kesken. Kevään 2008 perheryhmästä kootun palautteen mukaan kokemus vertaisuudesta on antanut toivoa ja uskoa tilanteesta selviytymiseen. Vertaistuki on auttanut työstämään kokemusta voimavaraksi, inventoinut ihmisen omia resursseja, aktivoinut toimintakykyä ja auttanut löytämään luovia ratkaisuja eteenpäin pääsemiseksi. Haasteena keskustelevien vertaisryhmien toiminnassa osallistujat ja työntekijät näkivät osallistujien kielitaitoon liittyvät vaikeudet ja pelot.

Projektien työntekijät näkivät tulevaisuuden haasteena vertaistuen ja kokemustiedon organisoidumman ja laajemman käyttöönoton perhe- ja kriisityössä. Vertaistukea ja vapaaehtoistyötä voitaisiin heidän mielestään kehittää eteenpäin siten, että sitä voisi käyttää mm. asumiseen liittyvässä ohjauksessa ammatillisen työn rinnalla. Osallistujat toivoisivat enemmän kontakti- ja keskustelumahdollisuuksia tavallisten suomalaisten kanssa sekä toiminnallisia tilanteita, joissa voi helpommin tutustua muihin perheisiin. Myös omaan kotiin toivottiin lisää keskustelutilanteita suomalaisten kanssa. Yhteistyökumppaneiden ja ohjausryhmän jäsenten mielestä on tärkeää järjestää perheille myös vapaa-ajan ohjausta ja toimia heille matalan kynnyksen kontaktipintana suomalaisiin. Myös systemaattisen tukihenkilötoiminnan kehittämistä perhetyön osana toivottiin, samoin kuin ohjausta ja jatkuvuutta Kaarisilta-keskuksen ryhmä-, retki- ja leiritoiminnalle.

2.5. Asumiseen liittyvien tukipalveluiden kehittäminen

Tukikoti- ja TukiMies2-projektien keskeisenä tehtävänä on ollut kehittää alueella maahanmuuttajataustaisille ja /tai monikulttuurisille perheille soveltuvia asumisen tukimuotoja. Asumisen tukea on kehitetty kotikäyntityössä, tukiasunnossa ja mallintamalla tuetun asumisen käytäntöjä perheille. Projektien toimesta on tehty myös vaikuttamistoimintaa kohderyhmien asumiseen liittyvien ongelmien ennaltaehkäisemiseksi sekä käynnistetty Hämeenlinnan kaupungin ja S-Asunnot oy:n kanssa neuvottelut yhteisölliseen tukeen perustuvien Ässä-kotien rakentamiseksi Hämeenlinnaan. Mikäli tämä rakennushanke jossain vaiheessa toteutuu, on talojen yhteyteen suunniteltu perustettavaksi projektien kokemusten pohjalta tukiasuntoja maahanmuuttajille ja kokonaisille perheille, joista on pulaa myös kantaväestön keskuudessa. Settlementissä on projektien toimesta kehitetty näihin mahd. asuntoihin tuetun asumisen toimintamallia.

Loppuarvioinnissa perheet nostivat tärkeänä asiana esille projektien toteuttaman kotikäyntityön, jolle he toivoivat lisää säännöllisyyttä sekä uusia sisältöjä mm. laajempien keskusteluiden käymiseksi suomalaisten kanssa. Perheitä on autettu asumiseen liittyvien talous- ja sopimusasioiden kanssa sekä asuntojen etsimisessä. Maahanmuuttajalle uuden asunnon löytäminen esim. erotilanteessa on ongelmallista. Asuntojen koko, sijainti, kulkuyhteydet ja takuuvuokrat ovat aiheuttaneet ongelmia. Asuntoihin on pitkät jonot, ja maahanmuuttajilla on vaikeuksia saada asuntoa vapailta markkinoilta. Heillä on myös oman kokemuksensa mukaan usein vaikeuksia naapureiden kanssa, mikä vaikeuttaa asumista ja omasta asunnosta kiinnipitämistä. Yllättävissä kriisitilanteissa maahanmuuttajille on vaikea löytää asuntoa eivätkä he hakeudu suoraan ilman väliohjausta lakisääteisten turvakotipalveluiden pariin. Näitä tilanteita projektien aikana on tullut eteen useita esimerkiksi avioero- ja perheriitatilanteissa, maassa muutettaessa, ilman oleskelulupaa tai työn perässä maahan tultaessa, häätötilanteessa ja vuokrasopimukseen liittyvien väärinkäsitysten yhteydessä. Väliaikaisiin arviointi- ja tukiasuntotarpeisiin on kyetty vastaamaan vasta vuoden 2008 keväästä alkaen, koska Hämeenlinnan settlementti ry:llä on ollut huomattavia vaikeuksia sopivan tilan ja asunnon löytämisessä alueelta. Osaltaan tämä voi kertoa alueen asuntopulasta, nk. ”ei minun naapuriini” -ilmiöstä tai maahanmuuttajia kohtaan edelleen voimassa olevista ennakkoluuloista

Nykyinen tukiasunto on vuokrattu Hämeenlinnan Asunnot oy:ltä, ja se on sisustettu kierrätysperiaatteella. Asunto tulee jäämään Hämeenlinnan settlementti ry:n ja kohderyhmien käyttöön myös nykyisten projektien päätyttyä. Tukiasunto on tarkoitettu väliaikaiseksi asunnoksi vaikeaan elämäntilanteeseen joutuneille maahanmuuttajataustaisille ja/tai monikulttuurisessa parisuhteessa eläville naisille ja miehille. Tukiasumisjaksolle on ollut mahdollista ottaa myös lapset mukaan. Tukiasunnosta asukas ohjataan tarvittaessa kunnallisten turvakoti- ja lastensuojelupalveluiden piiriin sekä tuetusti takaisin omaan tai uuteen kotiin. Tukiasuntojakson

pituudeksi arvioitiin etukäteen 2-4 viikkoa, mutta käytännössä sen kesto on ollut huomattavasti pidempi johtuen alueen asuntopulasta ja suuresta tuen tarpeesta.

Arvioinnin yhteydessä yhteistyötahot näkivät tukiasuntotoiminnan tärkeäksi, koska sinne voidaan tarvittaessa ohjata avuntarvitsijoita ja asukkaita. Tukiasunnon käyttömahdollisuutta on kysytty väliaikaisasunnoksi myös suomalaisille seudullisen sosiaalipäivystyksen kautta.

Tukiasuntotoiminnalle ja setlementin tarjoamalle tuetulle asumiselle nähdään yhteistyöverkostossa olevan kysyntää myös projektien päättymisen jälkeen. Toimintaa pyritään tuoteistamaan vuodesta 2009 Hämeenlinnan kaupungille myytäväksi palveluksi. Projektien aikana setlementin edustajia on osallistunut erilaisiin työryhmiin ja keskusteluihin, joissa on pohdittu myös Hämeenlinnan seudun turvakotipalveluiden järjestämistä.

2.6. Monikulttuurisen perhetyön asiantuntemuksen vahvistuminen ja hyödyntäminen

Projektien aikana on tiedottamisen, verkottumisen ja käytännön yhteistoiminnan keinoin kehitetty Hämeenlinnan setlementti ry:n roolia monikulttuurisen perhe- ja kriisityön osajana sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Projektit ovat olleet mukana Suomen Setlementtiliitto ry:n monikulttuurisen setlementtityön verkostossa, ja niiden toiminnasta ollaan kiinnostuneita eri puolella Suomea. Projektien toimijat ovat olleet mukana kehittämässä myös Rikosuhripäivystyksen palveluita maahanmuuttajille. Verkostoitumisen kautta on saatu kehittämistyöhön kokemuksia hyvistä käytännöistä ja kumppaneita vertailukehittämiseen. Yhteistyössä Suomen Setlementtiliitto ry:n ja sen jäsenyhdistysten kanssa on valmisteltu uusi Tukiverkko-hanke, jonka aikana valtakunnallista yhteistyötä vahvistetaan edelleen ja Hämeenlinnassa kehitettyjä perhetyön toimintakäytäntöjä levitetään eri setlementtipaikkakunnille.

Paikalliset yhteistyökumppanit ja projektityöntekijät kokivat kehittämistyön kannalta oleelliseksi Hämeenlinnan setlementti ry:n vakaan ja tunnetun roolin eri kulttuurien ja maahanmuuttajatyön osajana. Toimintaa pidettiin hyvänä ja näkyvänä, mikä helpotti myös monikulttuurisen perhe- ja kriisityön toteutusta alueella. Haasteena nähtiin työntekijöiden vaihtuvuus, jolloin saavutettu asiantuntemus helposti katoaa kehittämistyöstä. Tästä syystä on ollut tärkeää, että yhdistyksen toiminnanjohtaja on osallistunut projektien toteutukseen, ja että niiden toimintaa on linkitetty tiiviisti myös monikulttuurisen Kaarisilta-keskuksen kylkeen.

Kohderyhmään kuuluvat naiset ja miehet ovat aikaisempaa enemmän osanneet myös itse kysyä apua projektityöntekijöiltä ja setlementtiyhdistyksen Kaarisilta-keskuksesta. Lisäksi yhteistyöverkosto huomioi paremmin maahanmuuttajataustaisten/ monikulttuuristen perheiden erityistarpeita ja osaa ohjata heitä setlementtiyhdistykseen. Yhteistyökumppaneiden mielestä toiminnan jatkuvuuden ja luotettavuuden kannalta on tärkeää, että setlementtiyhdistyksen Kaarisilta-keskuksessa on riittävää osaamista tunnistaa perheiden avuntarpeita ja ohjata heitä eteenpäin.

Setlementin monikulttuurinen perhe- ja kriisityö on yhteistyökumppaneiden näkökulmasta erityisaluetta, joka osana verkostoitunutta toimintaympäristöä tukee viranomaistyötä ja tarjoaa aktiivisemman mahdollisuuden perheiden tukemiseen. Yhteistyötä on tehty perheiden yksilölliset tarpeet huomioiden ja monikulttuurisen perhe- ja kriisityön asiantuntemusta on hyödynnetty myös konsultaation muodossa. Toiminnan tärkeänä merkityksenä pidettiin, että sen avulla voidaan varmistaa kaupungin tarjoaminen virallisten palveluiden saatavuutta monikulttuurisille ja/tai maahanmuuttajataustaisille perheille. Lisäksi pidettiin tärkeänä, että perhe- ja kriisityön yksiköllä on mahdollisuus keskittyä työhön, jota muut tekevät mahdollisesti muiden tehtävien ohella. Vaikka setlementtiyhdistyksen toiminnan on havaittu paikoin olevan päällekkäistä kunnan tai seurakunnan

tarjoamien perhe- ja kriisipalveluiden kanssa, pidettiin sitä tärkeänä keinona madaltaa maahanmuuttajaperheiden avun hakemisen kynnyksiä. Projektityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden kokemusten mukaan jatkossa tarvittaisiin enemmän sopimuksia ja yhteisiä pelisääntöjä järjestölähtöisen monikulttuurisen perhe- ja kriisityön hyödyntämiseen uudessa kunta- ja palvelurakenteessa.

Setlementin mahdollisuutta erikoistua maahanmuuttajien asioihin ja auttamiseen pidettiin myös jatkossa tärkeänä, ja sille toivottiin vakiintuneempaa rahoitusta erillisten ja työtä hajottavien projektien sijaan. Kehittämishaasteena yhteistyökumppanit ja ohjausryhmän jäsenet näkivät toiminnan ankkuroitumisen paikalliseen ja seudulliseen sekä koko Kanta-Hämeen palvelujärjestelmään. Toivottiin, että jatkossa selkiytettäisiin yhteistyön mahdollisuuksia yli organisaatorajojen alueellista mielenterveys-, lastensuojelu- ja kriisityötä suunniteltaessa. Myös toiminnan ulottamista suomalaisten vähemmistöryhmien, kuten romanien, pariin toivottiin.

2.7. Työprosessien ja toimintaperiaatteiden arviointi sekä kirjaaminen

Tärkeänä projektien työn painopisteenä on ollut monikulttuuriseen perhe- ja kriisityöhön liittyvien työprosessien ja –menetelmien arvioiminen sekä kirjaaminen toimintamallikuvaukseksi. Liitteessä 1 on esitetty kuvana monikulttuurisen perhe- ja kriisityön prosessi sekä toimintamuodot. Työn käytännön kuvaamisen lisäksi on projektien toteuttajien mielestä ollut tärkeää hankevuosien aikana saatujen kokemusten pohjalta arvioida ja kuvata monikulttuuriseen perhe- ja kriisityöhön keskeisesti liittyviä toimintaperiaatteita. Toimintaperiaatteiden avaaminen on toiminut keinona selkiyttää järjestölähtöisen työn erityisyyttä ja roolia toimintaympäristössä. Toimintaperiaatteiden ja työkäytäntöjen kuvaaminen on myös selkiyttänyt työntekijöiden roolia ja keskinäistä työnjakoa setlementin monikulttuurisessa perhe- ja kriisityössä.

Työprosessien ja toimintaperiaatteiden täsmentämiseen ovat osallistuneet henkilöstön lisäksi Hämeenlinnan setlementti ry:n toiminnanjohtaja ja projektien yhteinen ohjausryhmä, mikä on lisännyt dialogia myös setlementtiyhdistyksen sekä muiden perhe- ja kriisityön toimijoiden kesken Hämeenlinnan seudulla. Haasteena on työn sisällöissä tehtävät rajaukset sekä monikulttuurisen perhe- ja kriisityön yksikön palveluketjun kokonaisuus ja yhtymäkohdat muihin seudullisiin ja valtakunnallisiin palveluihin. Myös setlementtiyhdistyksen ydintehtäviä järjestömaisessa perhe- ja kriisityössä tulee terävöittää, samoin kuin etsivän työn ja palveluohjauksen osuutta, jotta yhä useampi pääsisi tarvitsemiensa tuki- ja kriisipalveluiden pariin. Myös vaikuttamistoimintaa tarvitaan, jotta Hämeenlinnan seudun koko väestön perhe- ja kriisipalveluiden kattavuutta saataisiin parannettua ja maahanmuuttajilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet päästä seudun virallisiin palveluihin kuin suomalaisilla vertaisryhmillään.

Työntekijöiden itsearviointiin mukaan toimintamallissa vahvuutena on mahdollisuus nopeaan reagointiin ja verkostoitunut työtapa. Haasteina he kokivat joustavuudesta ja työn kokonaisvaltaisuudesta johtuvan ajoittaisen kiireen tunteen ja työn rajattomuuden, joihin tulisi jatkossa kiinnittää huomiota työntekijöiden rekrytoinnissa ja tehtäväkuviissa sekä täydennyskoulutuksessa ja työnohjauksessa. Lisää kehittämistyötä työntekijät kaipaavat myös vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen käytön hyödyntämiseen sekä koordinointiin toimintamallin eri osissa. Jatkossa tulee myös kiinnittää huomioita työn asemoimiseen paikalliseen ja seudulliseen toimintaympäristöön.

Työprosesseista ja –menetelmistä sekä monikulttuurisen perhe- ja kriisityön toimintaperiaatteista valmistuu projektien toimesta kirjallinen toimintamallikuvaus alkuvuoteen 2009 mennessä.

Toimintamallikuvausta on esitelty tarkemmin luvussa 3.4. Projektien päättyessä monikulttuurisen perhe- ja kriisityön yksikön toiminnasta osa jäänee elämään Hämeenlinnan seudulla kaupungin taloudellisen tuen turvin, osa toimintamuodoista pyritään tuotteistamaan myytäväksi palveluiksi vuoden 2009 aikana ja osaa toiminnasta pyritään edelleen kehittämään osana valtakunnallista Tukiverkko-hanketta, mikäli sille saadaan rahoitusta. Työmenetelmiä ja toimintaperiaatteita voidaan hyödyntää osana Hämeenlinnan setlementti ry:n Kaarisilta –keskuksen toimintaa sekä yhteistyössä Koulutuskeskus Tavastian kanssa syksyllä 2008 käynnistynyttä ESR –hanketta, jossa Hämeenlinnan setlementti ry:n osuutena on kehittää kokonaisvaltaista ohjausta ammattiin opiskeleville tai koulutuksesta pudonneille maahanmuuttajille sekä nuorille perheineen.

3 PROJEKTtien TUOTOKSET JA SUORITTEET

3.1. Tiedottaminen ja kohderyhmien tavoittaminen

Projektien toiminnasta tiedotettiin Hämeenlinnan setlementti ry:n ja sen Hämeenlinnan kaupungin tuella ylläpitämän Kaarisilta –keskuksen kautta. Monien naisten, miesten ja perheiden osalta ensikontakti projektityöntekijöihin solmittiin Kaarisilta-keskuksessa, jonne tuleminen ei ollut osallistujia leimaavaa. Myös yhteistyökumppanit kiittivät Kaarisilta-keskuksen osaamista ohjatakävijät tarvittaessa tiiviimmän perhe- ja kriisiavun sekä viranomaispalveluiden piiriin. Tärkeänä tiedotuskanavana toimivat myös setlementin kautta aiemmin perhe- ja parisuhdeasioissa tukea saaneet maahanmuuttajat tai monikulttuurisessa parisuhteessa elävät suomalaiset, jotka saattoivat työntekijöiden luokse uusia avuntarvitsijoita.

Projektityöntekijät tekivät etsivää työtä ja tiedotustoimintaa alueen kokoontumis- ja kohtaamispaikoissa. Toimivaksi käytännöksi muodostuivat myös säännölliset vierailut alueen maahanmuuttajakoulutusta järjestävissä oppilaitoksissa, joissa toteutettiin erilaisia teemaoppitunteja. Vierailujen yhteydessä kerrottiin paitsi setlementtiyhdistyksen perhe- ja kriisityöstä myös muista suomalaisen yhteiskunnan sekä valtakunnallisten järjestöjen perheiden tukipalveluista ja kriisiavusta. Lisäksi keskusteltiin perheasioista ja vanhemmuudesta sekä niihin liittyvistä toimintakäytännöistä eri kulttuureista.

Projektien toimesta järjestettiin vuosittain myös avoimia retkiä ja tapahtumia, joiden avulla pyrittiin kasvattamaan maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuuristen perheiden keskuudessa. Lisäksi työntekijät olivat mukana setlementtiyhdistyksen yhteisissä tilaisuuksissa, jotka kokosivat yhteen runsaasti erilaisia perheitä. Osallistujien ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta avoimilla kohtaamistilaisuuksilla sekä leiri- ja retkitoiminnalla on ollut suuri merkitys kohderyhmien hyvinvoinnille ja perheiden yhdessäololle. Avoimen, yhteisöllisen toiminnan kautta syntyneen kontaktin kautta on ollut helpompi ottaa yhteyttä setlementin työntekijöihin myös vaikeissa asioissa.

Kohderyhmien tavoittamiseksi tehtiin myös yhteistyötä Hämeenlinnan kaupungin sosiaalityön ja Hämeenlinnan seudun työvoimatoimiston kautta. Tiedotusyhteistyö työvoimatoimiston kanssa oli oleellista avioliiton kautta ja työn perässä Suomeen muuttaneiden avuntarvitsijoiden tavoittamiseksi. Kohderyhmien monipuolisemman ja varhaisemman tavoittamisen vuoksi olisi ollut tarpeen viedä tiedotustoimintaa ja etsivää työtä enemmän myös Hämeenlinnan kaupungin koulutoimen ja perusterveydenhoidon, kuten neuvoloiden, suuntaan. Projektityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden mielestä etsivälle työlle ja tiedottamistoiminnalle olisi tarvittu enemmän

aikaa, jotta olisi voitu tavoittaa ja saattaa tarvittaviin tukipalveluihin useampia, uusia avuntarvitsijoita.

Kaiken kaikkiaan Tukikoti- ja TukiMies2-projektien kautta tavoitettiin vuosittain 200-300 henkilöä, joista n. 70 % oli naisia ja 30 % miehiä. Tiedotustoiminta tavoitti laajasti Hämeenlinnan seudulla asuvia eri etnisiä ryhmiä. Eniten projektien toimintaan osallistui Suomessa jo pidempään, vähintään yli kolme vuotta asuneita pakolaistaustaisia perheitä, joiden vaikeudet olivat vuosien saatossa kasautuneet, tai joita oli kohdannut äkillinen kriisi tai elämänmuutos. Projektien avun piiriin tavoitettiin myös hyvin avioliiton kautta Aasian, Euroopan ja Afrikan eri maista Suomeen muuttaneita naisia. Perheiden suurimpana ongelmana esille on noussut fyysinen ja henkinen perheväkivalta sekä naisten kulkemiseen ja rahan käyttöön liittyneet rajoitukset. Parisuhdeväkivalta on näkynyt koko perheen pahoinvointina ja lasten oireiluna. Haastavinta oli tavoittaa monikulttuurisessa parisuhteessa eläviä suomalaisia miehiä. Myös venäläistaustaisten osuus projektien piirin ohjautuneiden keskuudessa oli pieni ryhmän kokonaismäärään alueella ja oletettuun tuen tarpeeseen nähden.

3.2. Ohjaus- ja tukitoiminta

Tukikoti- ja TukiMies2 –projektien tarjoama tukitoiminta on painottunut ***yksilö-, pari- ja perheohjaukseen***, joka on tapahtunut pääasiassa kodeissa. Lisäksi tapaamispaikkoina ovat olleet Kaarisilta-keskus, Hämeenlinnan kaupungin lähiökeskukset ja maahanmuuttajakoulutusta järjestävät oppilaitokset. Ohjauksen sisältöinä ovat olleet psyykinen tuki ja keskusteluapu sekä palveluohjaus, jota käsitellään erikseen luvussa 3.3. sekä kohdennettu vertaistuki-, perheryhmä- ja leiritoiminta. Ohjauksessa on painotettu parityötä ja tarvittaessa siinä on käytetty apuna setlementtiyhdistyksen verkostojen kautta tavoitettuja vertaisohjaajia ja kokemusasiantuntijoita. Yksittäisissä tapauksissa on käytetty joko sosiaalitoimen tai työhallinnon kustantamaa ammattitulkkausta. Vuonna 2006 Tukikoti-projektissa työskenneltiin yksilöohjauksen keinoin säännöllisesti 24 naisen kanssa. Vuonna 2007 projektien yhteistoiminnan käynnistyttyä yksilö-, pari- tai perheohjausta sai yhteensä 36 naista ja 7 miestä. Lisäksi vuoden 2007 aikana monikulttuurisen perhe- ja kriisityön kautta vaikutettiin n. 20 alaikäisen lapsen tai nuoren hyvinvointia. Vuoden 2008 kesäkuun loppuun mennessä projektien kautta ohjausta on saanut 60 henkilöä ja 15 perhettä. Säännöllisesti projektien avun piirissä on ollut n. kuusi perhettä (28hlö) kerrallaan. Perheet arvostivat projektityöntekijöiden ohjausta ja kotikäyntejä, joita toivottiin järjestettävän useammin ja säännöllisemmin.

Ohjausta ja tukitoimintaa on järjestetty koko hankkeiden toteutusajan ***ajankohtaisten ja yksilöohjauksen kautta esille nousseiden tarpeiden mukaan myös ryhmä- ja leiriohjauksena***. Ryhmät ovat kokoontuneet eri toimipaikoissa. Pääpaino on ollut vertaistuessaa, luottamuksen rakentamisessa sekä tuen ja tiedon mahdollistamisessa erilaisissa elämän muutos- ja kriisitilanteissa. Osallistujat olivat kokeneet erilaisiin ryhmiin osallistumisen hyödyllisenä ja voimaannuttavana kokemuksena. Erilaisia vertaisryhmiä toivottiin jatkossa järjestettävän myös lisää ja erilaisista asioista esim. murrosikäisen lapsen kanssa selviytymisestä.

Vuodesta 2006 Tukikoti-projektin koordinoimana on toteutettu maahanmuuttajataustaisille ja/tai monikulttuurisessa parisuhteessa eläville naisille uintiryhmiä (5 kpl), jotka ovat kokoontuneet viikottain Hämeenlinnan kaupungin Voutila -keskuksessa. Kussakin ryhmässä on ollut osallistujia kerrallaan 15-30. Uintiryhmien ylläpitäminen on nähty tärkeänä, koska niiden kautta on voitu tukea väkivaltaa kohdanneiden naisten fyysistä hyvinvointia ja minä -kuvan muodostumista sekä äitien ja lasten vuorovaikutusta sekä yhteistoimintaa. Uintiryhmien toteutukseen on saatu myös projektien

ulkopuolisia ohjaajia ja talousresursseja.

Muita projektien toimesta järjestettyjä vertaisryhmiä (osallistujia 3-5/ ryhmä) ovat olleet raskaana olevien maahanmuuttajanaisten ryhmä ja monikulttuurisessa parisuhteessa elävien suomalaisnaisten ryhmä. Raskaana olevien ryhmässä painottui ennaltaehkäisevä ja tiedottava tukitoiminta samassa elämäntilanteessa olevien naisten kesken. Ryhmässä kävi vierailijoita mm. Hämeenlinnan kaupungin neuvoloista. Monikulttuurisessa parisuhteessa elävien suomalaisnaisten vertaistukiryhmässä käytiin luottamuksellisia keskusteluja omasta elämästä sekä parisuhteeseen ja perhe-elämään liittyvistä kysymyksistä. Myös perheryhmätoimintaa (2kpl) järjestettiin naisille ja miehille yhdessä. Lapsille oli järjestetty omaa ohjelmaa ja hoitoa vanhempien keskustelun ajaksi. Perheryhmässä aiheina olivat vanhempana jaksaminen, lapsen huomioiminen, ongelmatilanteista selviytyminen sekä kasvatukseen liittyvät käytännöt ja lainsäädäntö Suomessa. Toinen ryhmistä toteutettiin persian kieleksi tulkattuna. Perheryhmätoimintaan osallistui yhteensä 16 vanhempaa. Syksyllä 2008 toimintansa aloittaa vielä monikulttuurinen miesten ryhmä, jossa aiheina ovat mm. isän rooli perheessä ja miehenä eläminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Ryhmässä yhdistetään toiminnallisuus ja keskustelu.

Keväällä 2007 järjestettiin projektien yhteistyönä ”*suljettu perheleiri*” Lasten Kesä ry:n leirikeskuksessa Hauholla. Leirin tavoitteena oli lisätä projektien toiminnassa mukana olevien perheiden jaksamista sekä ehkäistä lasten kasvatukseen liittyvien ongelmien syntymistä tai syventymistä. Leirillä oli yhteensä 34 osallistujaa. Keskeistä leirin toteutuksessa oli kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisyys sekä Hämeenlinnan seudulla toimivien perheiden tukipalveluja järjestävien yhteistyötahojen esittäytyminen leiriläisille.

Vuonna 2008 ohjaus- ja tukitoimintaa on toteutettu myös projektien perustamassa tukiasunnossa, joka on toiminut välivaiheen asuntona ja arviointiasuntona yhdellä parisuhdeväkivaltaa kohdanneelle naiselle avioerotilanteessa. Asukasvaihtuvuus on ollut suunniteltua pienempi, koska seudulla on ollut vaikea löytää uusia vuokra-asuntoja. Em. yhden naisen lisäksi tukiasuntoa on sen käyttöönoton jälkeen kysynyt lisäksi neljä muuta henkilöä, 2 naista ja 2 miestä.

3.3. Yhteistyöverkosto ja palveluohjaus

Tukikoti- ja TukMies2- projekteilla on ollut koko hankekauden *aktiivista dialogia ja yhteistyötä* eri tahojen kanssa. Hämeenlinnassa on keskitetty vahvistamaan yhteydenpitoa erityisesti sosiaalityön, maahanmuuttajien vastaanotosta vastaavan kaupungin maahanmuuttajan palvelupisteeseen, työhallinnon, mielenterveyspalveluiden ja eri oppilaitosten kanssa. Lisäksi hankkeet ovat olleet mukana seudullisen kriisipäivystyksen ja lastensuojelun sekä Rikosuhripäivystyksen Hämeenlinnan palvelupisteiden kehittämisessä. Projektien toiminnasta on tiedotettu myös seutukunnallisesti Rengon, Hauhon, Tuuloksen, Lammin, Janakkalan, Kalvolan ja Hattulan kuntien sosiaalityön toimijoille.

Käytännön yhteistyö on ollut kahdensuuntaista: Yhteistyöverkostosta on tullut projekteille yhteistyöpyyntöjä ja yhteydenottoja perheiden tilanteista, jota kautta projektien piiriin on saatu uusia osallistujia. Toisaalta projektihenkilöstö on tehnyt aktiivista tiedotus- ja vaikuttamistoimintaa maahanmuuttajataustaisten ja /tai monikulttuuristen perheiden tarpeista palvelujärjestelmän eri osiin. Yhteistyön tekemisen pohjana projektien näkökulmasta on ollut osallistujien yksilö- ja perhekohtaiset tarpeet, joiden pohjalta on tehty *palveluohjausta* esim. esim. psykiatriseen hoitoon, turvakotiin ja asuntoasioihin liittyvissä tilanteissa. Palveluohjausta ei ole systemaattisesti tilastoitu projektien aikana, mutta arvioiden mukaan sitä on tapahtunut jossakin muodossa lähes kaikkien projekteista ohjausta saaneiden kohdalla. Esimerkiksi tammi-kesäkuussa 2008 systemaattista

palveluohjausta arvioitiin tehdyksi 30-50 kertaa eri tahoille. Palveluohjauksella on ollut keskeinen merkitys kohderyhmien pääsyssä tarvitsemiensa ja lakisääteisten erityistukipalveluiden piiriin. Palveluohjauksen yhteydessä Hämeenlinnan setlementti ry:n monikulttuurisen perhe- ja kriisityön *edunvalvontarooli* on korostunut.

Verkostoyhteistyö ja palveluohjaus ovat saaneet paljon kiitosta myös eri sidosryhmiltä ja osallistujilta itseltään, mutta ei ole ollut vuosien aikana ongelmatonta. Jatkuvaa keskustelua ja selvittelyä on tarvittu suhteessa viranomais- ja järjestötoimijoiden erilaisiin rooleihin sekä vastuisiin sekä projektityön erityispiirteisiin ja kehittäjä-rooliin liittyen. Verkostossa perustyötä tekevät olisivat ajoittain mielellään nähneet setlementtiyhdistyksen hanketoiminnan omaa työtään paikkaavana ja korvaavana palveluna, jonne voi tarvittaessa ohjata maksutta hoidettavaksi asiakkaat, joiden kanssa työskentelyyn oma aika tai osaaminen ei riitä. Asiasta käytiin keskusteluja sekä esimiestasolla että käytännön työtilanteissa useaan kertaan. Hankevuosien aikana onnistuttiinkin tekemään yhteisiä linjauksia mm. siihen, että projektien toiminnan piiriin ohjataan intensiivisempää tukea tarvitsevat pakolaistaustaiset perheet vasta kolmen vuoden kotouttamisjakson jälkeen. Rajanvetoa on tehty myös Alvari-perhetyön tarjoamien palveluiden kanssa.

Vastaavaa kehittämistyötä tarvitaan myös jatkossa entistäkin enemmän alueella 1.1.2009 toimintansa aloittavan suurkunnan ja tilaaja-tuottaja-organisaation aiheuttamien muutosten vuoksi. Myös setlementtiyhdistyksen järjestömäisen monikulttuurisen perhe- ja kriisityön roolia sekä sitä toteuttavien työntekijöiden työnkuvia pitää täsmentää. Huomiota pitää kiinnittää lisää myös työn ja sen toteuttajien näkymiseen sekä luottamuksen herättämiseen verkoston eri osissa. Työntekijöitä tulee perehdyttää aiempaa enemmän perustelevaan omaa rooliaan sekä järjestömäisen työn erityispiirteitä ja linjauksia, koska järjestötyöntekijänä he joutuvat myös jatkossa väistämättä perustelevaan verkostossa omaa olemassaoloaan suhteessa lakisääteisiin viranomaispalveluihin. Myös uusia tahoja pitäisi saada aktivoitua huomioimaan aiempaa enemmän maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuuristen perheiden tarpeita.

Projektien ohjausryhmässä nähtiin kuitenkin positiivisena, että eri toimijoiden työn jaoista on selkeästi sovittu aina tapauskohtaisesti. Ohjausryhmässä keskustelua herätti myös järjestöjen rooli ja vastuu sekä ilmoitusvelvollisuus lastensuojelukysymyksissä. Ohjausryhmän keskusteluissa todettiin, että jatkossa on myös hyvä tehdä tähän liittyvä linjaus ja velvollisuus entistä selvemäksi sekä perheille itselleen että yhteistyökumppaneille. Loppuarvioinnin yhteydessä yhteistyökumppanit toivoivat myös aikaisempaa enemmän tarkkuutta naisten, miesten ja perheen tilanteen sekä heillä mahdollisesti jo olemassa olevien tukipalveluiden ja auttajatahojen kartoittamiseen, jotta välttyttäisiin päällekkäiseltä työltä ja voitaisiin kohdentaa setlementtiyhdistyksen ohjaus oikeaan paikkaan. Lisäksi toivottiin enemmän selvyyttä setlementtiyhdistyksen järjestölähtöisen perhetyön roolista ja paikasta osana seudullista palvelujärjestelmää sekä toiminnan laajentamista koko Kanta-Hämeen alueelle.

3.4. Monikulttuurisen perhe- ja kriisityön toimintamallikuvaus

Tukikoti- ja TukiMies2 –projektien toimesta arvioitiin ja kirjattiin vuoden 2008 aikana monikulttuurisen perhe- ja kriisityön toimintamalli, joka tullaan viimeistelemään levitettävään muotoon 2009 vuoden alkuun mennessä hyödyntäen STAKESin Hyvä käytäntö –kuvausmallia.

Toimintamallissa kuvataan Hämeenlinnan setlementti ry:n monikulttuurisen perhe- ja kriisityön kehittämiskaarta vv. 1999-2008 sekä esitellään toimintaperiaatteita ja työkäytäntöjä

monikulttuuriseen perhe- ja kriisityöhön sekä niiden merkityksiä. Lisäksi toimintamallissa otetaan kantaa tarvittaviin resursseihin, osaamiseen ja verkostoitumiseen. Seuraavassa on esitetty tiivistetysti monikulttuurisen perhe- ja kriisityön toimintamallikuvaukseen sisältyviä periaatteita ja työkäytäntöjä:

Toimintaperiaatteet:	Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys Ammatillisen osaamisen ja vertaistuen yhdistäminen Vapaahetoisuus Vapaaehtoistoiminta voimavarana Matala kynnys Nopea reagointi Parityö Itseohjautuvuuden vahvistaminen
Työkäytännöt ja -prosessi:	Etsivä työ Yhteisöllinen toiminta Kotikäynnit Palveluohjaus Tukiasunto – välivaiheen ja arvioinnin paikka Tuettu asuminen Arviointi ja seuranta

Toimintamallikuvausta tullaan levittämään vuoden 2009 aikana Hämeenlinnan setlementti ry:n www-sivujen kautta ja mahd. painotuotteena sekä koulutustilanteissa niin valtakunnallisesti kuin seudullisesti. Malli tulee toimimaan perustana myös tulevalle kehittämishanketyölle paikallisesti ja valtakunnallisesti. Mallin pohjalta luodaan yhdessä eri paikkakunnilla toimivien setlementtien monikulttuurisen työn toimijoiden kanssa tukiverkko ja suositus järjestölähtöiseen monikulttuuriseen perhe- ja kriisityöhön, mikäli työhön saadaan uutta kehittämisavustusta.

3.5. Kirjalliset tuotokset

Projekteista on vuonna 2007 kirjoitettu yhteinen väliraportti. Lisäksi Tukikoti-projektista on tehty vuoden 2006 osalta erillinen väliarviointikooste. Vuonna 2008 valmistuu Tukikoti- ja TukiMies2-projektien yhteinen loppuarviointiraportti ja kirjallinen toimintamallikuvaus monikulttuurisen perhe- ja kriisityön hyvistä käytännöistä. Vuonna 2009 kummastakin projektista tehdään erikseen loppuselvitykset Raha-automaattiyhdistykselle.

Projektien puitteissa on ohjattu vv. 2006-2008 Hämeen Ammattikorkeakoulun sosionomi-opiskelijoiden opinnäytetöiden tekoa. **Opinnäytetöitä** on valmistunut hankevuosien aikana kaksi, jotka molemmat käsittelevät monikulttuurisessa parisuhteessa elävien kokemuksia ja vanhemmuuden haasteita. Lisäksi opiskelijat ovat tehneet projekteissa pienempiä tutkimuksia ja selvityksiä esim. Hämeenlinnan seudulla asuvien maahanmuuttajaperheiden kulttuuritaustoista.

Projektien toimesta on tuotettu myös **tiedotusmateriaali**, johon on koottuna kriisitilanteissa apua tarjoavien, paikallisten ja valtakunnallisten, tahojen yhteystietoja. Materiaali on suunnattu erityisesti maahanmuuttajille, ja sen avulla voidaan lisäksi selvittää lastensuojelullisia kysymyksiä ja eri palveluiden saatavuutta perheen kriisitilanteessa. Yhteistyötahot ovat toivoneet jatkossakin maahanmuuttajataustaiseen asiakaskuntaan kohdennettua runsasta, selkokielestä tiedotusta tarjolla olevista palveluista

Projekteista on tehty erilaisia *esitteitä ja tiedotteita*. Lisäksi projekteista on tiedotettu Hämeenlinnan setlementti ry:n *www-sivuilla ja yleisesitteissä*. Tiedotusmateriaalia ei ole systemaattisesti käännetty eri kielille projektien toimintakauden aikana, jonka myös yhteistyökumppanit ja osallistujat ovat nostaneet tärkeäksi kehittämiskohdaksi jatkossa. Selkokielisten ja käännettyjen esitteiden avulla pystyttäisiin samansisältöisesti ja tasa-arvoisemmin tiedottamaan kohderyhmille setlementtiyhdistyksen monikulttuurisesta perhe- ja kriisityöstä sekä sen toimintaperiaatteista. Yhteistyökumppaneiden kertoman mukaan he hyötyisivät lisäksi itse tiedotteista, joissa selkeästi kuvattaisiin setlementtiyhdistyksen tarjoaman tukitoiminnan kokonaisuus ja sisällöt. Tämänkaltaisten tiedotteiden pohjalta yhteistyökumppaneiden olisi helpompi jatkossa kääntyä työntekijöiden puoleen oikeassa tilanteessa.

4 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA ARVIO PROJEKTIEHJOUKSEN HYÖDYNNETTÄVYYDESTÄ

Maahanmuuttajataustaisten ja /monikulttuuristen perheiden parissa tarvitaan lähelle heidän arkeaan menevää ohjaus- ja tukitoimintaa. Kohderyhmien tavoittamisessa on tärkeää liikkua erilaisissa toimintaympäristöissä ja kohtaamisryhmissä sekä kasvottua myös laajempaan maahanmuuttajayhteisöön paikkakunnalla. Toiminnassa on tärkeää kokonaisvaltaisuus ja perheiden ongelmavyöhtien selvittely sekä auttamisverkostojen rakentaminen. Luottamuksellinen kontakti ja ajan antaminen kohtaamisessa on tärkeää, jotta kynnyksen avun pyytämiseen ja vastaanottamiseen madaltuisi. Perheet kokevat pääsääntöisesti kodeissa tapahtuvan ohjauksen mieluisaksi ja siellä tapahtuvan keskustelun perheen asioista helpommaksi. Tästä syystä monikulttuurinen perhe- ja kriisityö on ollut luontevaa liittää asumisen tukemisen kontekstiin. Koska monilta maahanmuuttajataustaisilta ja/ tai monikulttuurisessa parisuhteessa eläviltä puuttuu kontaktit suomalaisiin ja kriisitilanteessa avun hakeminen viranomaiselta on heille vierasta, tarvitaan projektien kokemusten mukaan erikseen tälle kohderyhmälle räätälöityjä tuki- ja arviointiasuntoja.

Perheet tulee jatkossa entistä selkeämmin huomioida kokonaisina yhteisöinä huomioiden eri-ikäisten ja eri sukupuolta olevien perheenjäsenten erityistarpeita. Keskeinen onnistumisen edellytys monikulttuurisessa perhe- ja kriisityössä on sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys, joka toteutuu parhaiten pari- ja tiimityössä. Toiminnassa pitää olla joustavasti mahdollisuuksia myös miehille, naisille ja lapsille sekä kieli- ja kulttuuriryhmille eriyettyyn ohjaukseen, mutta niiden rinnalla on keskeistä ylläpitää vuoropuhelua eri sukupuoli-, ikä- ja kulttuuriryhmien välillä. Työntekijöiden on ammatillisen osaamisensa lisäksi hyödynnettävä työssä omaa kokemustietoaan. Heidän tehtävänä on toimia perheenjäsenille roolimalleina ja peileinä erilaisissa elämäntilanteissa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Järjestölähtöisessä monikulttuurisessa perhe- ja kriisityössä olisi tärkeää panostaa aidosti ennaltaehkäisevään työhön sekä kohderyhmien edunvalvontaan, jotta heillä olisi valtaväestön kanssa yhtäläiset mahdollisuudet ja oikeudet kunnallisten perhetuki- ja kriisipalveluihin niitä tarvitessaan. Toiminnasta tiedottamisessa ja tarvittaessa myös ohjaustyössä tulee käyttää ammattitulkkausta, jolle tulee varata erillisiä määrärahoja myös järjestötyöhön. Monikulttuuriseen perhe- ja kriisityöhön liittyy jatkuva dialogi julkisen puolen toimijoiden kanssa, jotta järjestöjen toimintalogiikka aukeaisi ja yhteistyöverkostot rakentuisivat toisiaan täydentäviksi.

Oleellinen osa järjestömaista monikulttuurista perhe- ja kriisityötä tulisi olla vapaaehtoistoiminnan sekä vertaistuen entistä parempi hyödyntäminen ja organisointi. Vertaistukea ja kokemustietoa tulee hyödyntää monipuolisesti, ja on varottava yksioikoisia sekä stereotyyppisiä vahvistavia järjestelyjä.

Maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuuristen perheiden ryhmät varsinkin pienemmillä paikkakunnilla ovat hyvin heterogeenisiä, joten kulttuurista kokemustietoa työhön tulee kerätä hyvin monesta eri näkökulmasta. Vertaistyöntekijöinä voivat toimia Suomessa jo pidempään asuneet, kielitaitoiset ja omista henkilökohtaisista kriiseistään selviytyneet maahanmuuttajat, joita tulee kouluttaa tehtävään. Monikulttuuriseen perhe- ja kriisityöhön henkilöstöä rekrytoitaessa kannattaa huomioida ammatillisen pätevyyden lisäksi myös heidän vertaiskokemuksensa sekä valmiutensa sen hyödyntämiseen työssä. Erittäin tärkeänä painopisteenä jatkon toiminnassa tulee olla vertaiskontaktien mahdollistaminen suomalaisperheiden kesken. Projektien kokemusten mukaan perhe- ja kriisityön piirissä perheille tulee tukityön lisäksi olla myös ohjausta ja mahdollisuuksia yhteisölliseen toimintaan, joka lisää oleellisesti heidän hyvinvointiaan sekä perheen yhteistoimintaa.

Tärkeänä voimavarana monikulttuurisessa perhe- ja kriisityössä on taustaorganisaation aiempi osaaminen maahanmuuttaja- ja monikulttuurityössä sekä paikallisten ja valtakunnallisten verkostojen tuntemus. Monikulttuurista perhe- ja kriisityötä voitaisiin pienemmillä paikkakunnilla toteuttaa myös laajemmissa kokonaisuuksissa esim. alueellisesti maakunnittain, jolloin kohderyhmään kuuluvien perheiden määrä on suurempi ja tarvittavaa erityisosaamista voidaan keskittää. Laajemmalla alueella työskenneltäessä on kuitenkin oleellista säilyttää mahdollisuus ja resurssit aitoon lähityöskentelyyn perheiden kanssa. Työskenneltäessä laajemmalla alueella, on entistä tärkeämpää myös verkostomainen työskentely eri auttamistahojen ja muiden järjestötoimijoiden kanssa. Monikulttuurisen työn erityisosaajien tulee käytännön yhteistoiminnan kautta edistää myös peruspalveluita järjestävien tahojen henkilöstön osaamista maahanmuuttajataustaisten ja/tai monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelystä. Hyvänä keinona tähän voisivat esimerkiksi olla erilaisten yhteisten keskustelu- ja koulutustilaisuuksien järjestäminen sekä yhteistyökokeilut ja parityöskäytännöt esimerkiksi perheneuvoloiden tai sosiaalisuostimiston työntekijöiden kanssa.

Niin alueellisesti, Hämeenlinnassa ja Kanta-Hämeessä, kuin valtakunnallisesti tarvitaan tulevina vuosina selkeämpiä työnjakoja ja resursseja maahanmuuttajataustaisten ja / tai monikulttuuristen perheiden parissa tehtävään työhön. Järjestöjen ja kuntien tulee yhteistyössä pyrkiä pois toiminnan määräaikaaisuudesta ja projektiomaisuudesta, koska monikulttuurisuus on kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa ja perheiden sekä heidän mahdollisesti jossain elämänvaiheessaan tarvitsemansa tuen ja kriisiavun tarpeet tulevat lisääntymään.